Lietuvos mokslų akademijos žinios
LUX ET VERITAS
Informacinis leidinys 2019 m. nr. 4 (90) | Įsteigtas 1994 m.
Lietuvos mokslų akademijos žinios 25

LMA Jaunosios akademijos atradimų metai

2019-ieji buvo LMA Jaunosios akademijos paieškų ir atradimų metai. 2018 m. gruodžio mėn. išrinkti pirmieji dešimt LMA Jaunosios akademijos (LMAJA) narių nuo pat pradžių siekė sukurti naujos organizacijos tapatybę, išgryninti jos funkcijas. Pirmasis posėdis 2019 m. sausio mėn. padėjo formalų pamatą – išrinkus LMAJA vadovybę, atsirado galimybė pradėti aktyvesnę veiklą. LMAJA pirmininku išrinktas dr. Donatas Murauskas (Vilniaus universiteto Teisės fakultetas), sekretore – dr. Olga Mastianica-Stankevič (Lietuvos istorijos institutas).

Per dešimt pirmųjų LMAJA veiklos mėnesių buvo surengti septyni posėdžiai, vienas jų – išvažiuojamasis Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro Sodininkystės ir daržininkystės institute. LMAJA nariai dalyvavo tarptautiniuose renginiuose, vykdė mokslo populiarinimo ir ekspertinę veiklą, diskutavo ir teikė nuomonę svarbiais mokslo politikos bei jauniesiems mokslininkams aktualiais klausimais, teikė siūlymus dėl Jaunosios akademijos veiklos nuostatų pakeitimų.

Tarptautinė patirtis

Supratimo apie jaunųjų akademijų veiklos būdus ir darbo patirties LMAJA nariai sėmėsi iš užsienio kolegų. Išskirtinas dalyvavimas 2019 m. kovo mėn. vykusiame pirmajame Šiaurės ir Baltijos šalių jaunųjų akademijų susitikime Stokholme, organizuotame Švedijos jaunosios akademijos. Kitas itin svarbus renginys – 2019 m. gegužės mėn. vykęs Europos

Rugpjūčio 30 d. LMAJA nariai pirmajame išvažiuojamajame posėdyje Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro Sodininkystės ir daržininkystės institute (Kauno r., Babtai). Iš kairės: Mindaugas Gedvilas, Vaidas Palinauskas, Jaunosios akademijos mokslinė sekretorė Olga Mastianica-Stankevič, Diana Marčiulynienė, Jurga Miliauskienė, Juozas Kupčinskas, Jaunosios akademijos pirmininkas Donatas Murauskas. LMAJA archyvo nuotr.

jaunųjų akademijų suvažiavimas Helsinkyje, organizuotas Suomijos jaunosios akademijos.

2019 m. gegužės 3 d. LMA pirmą kartą įvyko Baltijos valstybių jauniesiems mokslininkams atstovaujančių organizacijų susitikimas, kuriame dalyvavo LMA Jaunosios akademijos nariai, Estijos jaunosios akademijos ir Latvijos jaunųjų mokslininkų sąjungos atstovai. Forume jie aptarė vykdomas mokslo politikos, atstovavimo jauniesiems mokslininkams ir mokslo populiarinimo veiklas, planus bei patirtis, nusprendė tęsti aktyvų tarpusavio bendradarbiavimą.

Visuose tarptautiniuose susitikimuose, kuriuose dalyvavo LMAJA nariai, ypatingas dėmesys skirtas mokslo politikai, mokslu grįstų politinių sprendimų priėmimui, mokslo prestižui ir jaunųjų mokslininkų vaidmeniui.

Tarptautinės patirtys leido LMAJA nariams ne tik geriau suprasti savo misiją, bet ir pasiūlyti kelias reikšmingas iniciatyvas su užsienio partneriais. Pasirašytas Lietuvos, Švedijos, Danijos, Norvegijos, Suomijos, Estijos jaunųjų akademijų ir Latvijos jaunųjų mokslininkų asociacijos pareiškimas dėl lyčių lygybės užtikrinimo akademinėje bendruomenėje. Kartu su Suomijos jaunąja akademija pradėtas organizuoti tarptautinis seminaras, skirtas mokslo ir politikos sąveikai, kuris vyks 2020 m. birželio 11–12 d. LMA.

2019 m. išgrynintos trys esminės LMAJA veiklos kryptys: mokslo politika, atstovavimas jauniesiems mokslininkams ir mokslo populiarinimas.

Mokslo politika

Itin svarbi LMAJA veiklos dalis – dalyvavimas Lietuvos mokslo politikoje. Tarp įvairių LMAJA organizuotų iniciatyvų galima išskirti 2019 m. vykusią tarptautinę diskusiją technologijų etikos klausimais „Technologijų plėtra ir etikos aspektai“, organizuotą kartu su VU Teisės fakulteto tyrimų grupe „Žmogaus teisės ir technologijos“. Renginyje svarbiais etikos klausimais diskutavo pripažinti Lietuvos ir užsienio ekspertai: filosofai, technologijų mokslų atstovai, bioetikos ekspertai, teisininkai. Diskusiją vedęs LMAJA pirmininkas dr. Donatas Murauskas pabrėžė etikos svarbą atliekant mokslinius tyrimus ir plėtojant technologijas: „Mokslas turi vystytis, remdamasis pripažintais vertybiniais standartais, o naujų technologijų plėtotė neturi būti pagrįsta vien ekonomine logika.“

Atstovavimas jauniesiems mokslininkams

LMAJA siekia tapti svarbiausia jauniesiems mokslininkams atstovaujančia organizacija. 2019 m. LMAJA teikė nuomonę Lietuvos mokslo tarybai dėl Valstybinių mokslo ir studijų institucijų mokslo darbuotojų pareigybių minimalių kvalifikacinių reikalavimų aprašo. Šiais metais taip pat pradėtas įgyvendinti jaunųjų mokslų daktarų akademinei karjerai skirtas projektas. LMA Jaunoji akademija, susitikusi su jaunaisiais mokslų daktarais ir atlikusi viešų tyrimų analizę, Lietuvos mokslo ir studijų institucijas kviečia prisidėti prie jaunųjų mokslų daktarų akademinės karjeros principų įgyvendinimo.

2019 m. spalio mėn. kartu su Vyriausybės strateginės analizės centru bei Lietuvos mokslo ir studijų institucijomis numatytas susitikimas, skirtas šiems principams ir gerosioms praktikoms aptarti. Tikimasi, kad inicijuotas procesas taps ilgalaikis.

„Jaunųjų mokslų daktarų akademinės karjeros principai – tai mūsų bandymas pažvelgti į jaunųjų mokslų daktarų karjera kitaip, ne tik per darbo užmokesčio prizmę. Siekiame, kad ilgainiui šis projektas padėtų surinkti ir viešinti geriausias Lietuvos mokslo ir studijų institucijų praktikas, kuriomis stiprinamos jaunųjų mokslų daktarų galimybės akademinės karjeros metu“, – pabrėžia LMAJA pirmininkas dr. Donatas Murauskas.

Mokslo populiarinimas

LMA Jaunosios akademijos nariai nepamiršta svarbios mokslininkų pareigos būti mokslo balsu visuomenėje. Tad mokslo sklaida yra trečioji LMAJA veiklos kryptis. 2019 m. LMAJA nariai aktyviai skaitė paskaitas moksleiviams, taip pat buvo padėti pamatai glaudesniam ir ilgalaikiam bendradarbiavimui su nacionaline moksleiviams atstovaujančia organizacija – Lietuvos moksleivių sąjunga.

Nuo 2019 m. gruodžio 1 d. pareigas pradės eiti nauja LMAJA vadovybė – pirmininkas Mindaugas Gedvilas (Fizinių ir technologijos mokslų centras) ir sekretorė Diana Marčiulynienė (Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro Miškų institutas). Kartu su dar dešimčia naujų narių LMAJA bus stipresnė jauniesiems mokslininkams atstovaujanti organizacija ir savo veikla dar tvirčiau įžengs į 2020-uosius metus.

Dr. Donatas Murauskas,
LMA Jaunosios akademijos pirmininkas
Dr. Olga Mastianica-Stankevič,
LMA Jaunosios akademijos mokslinė sekretorė

LMA prezidento ir prezidiumo veikla

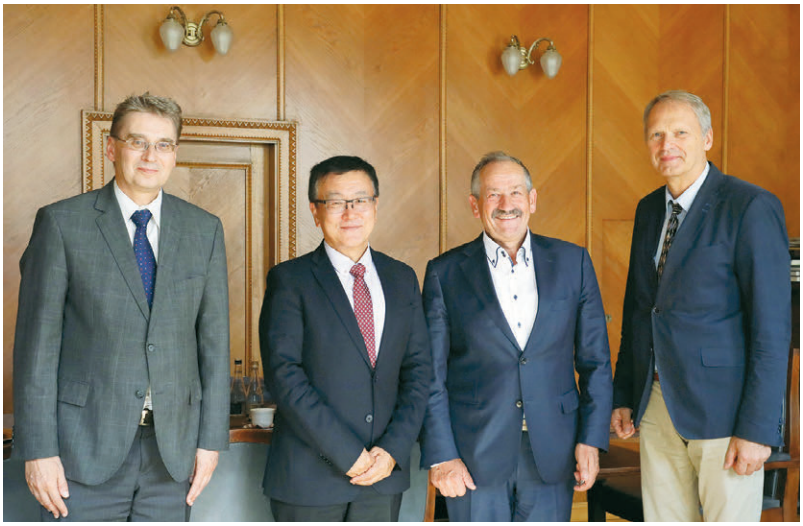

Rugsėjo 4 d. susitikimas su Tarptautinės telekomunikacijų sąjungos Telekomunikacijų standartizacijos biuro direktoriumi dr. Čeisubu Li (Chaesub Lee). Iš kairės: LMA prezidentas Jūras Banys, Č. Li, LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, LR Ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus pavaduotojas dr. Mindaugas Žilinskas

LMA prezidentas Jūras Banys liepos 12 d. Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko Viktoro Pranckiečio kvietimu dalyvavo Lietuvos Respublikos Seimo iškilmingame posėdyje, skirtame Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos priesaikai priimti. LR Vyriausybėje liepos 3 d. J. Banys dalyvavo 2021–2030 metų nacionalinės pažangios programos rengimo koordinavimo komisijos posėdyje.

Užsienio reikalų ministerija liepos 8 d. LMA prezidentą pakvietė į Lietuvos Respublikos diplomatinių atstovybių, konsulinių įstaigų ir atstovybių prie tarptautinių organizacijų vadovų metinį susitikimą. LMA prezidentas dalyvavo rugsėjo 12 d. 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos stebėsenos komiteto posėdyje, rugsėjo 17 d. – Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos prioritetų įgyvendinimo koordinavimo grupės posėdyje Ekonomikos ir inovacijų ministerijoje.

LMA prezidentas buvo pakviestas į „Northway“ įmonių grupės penkiolikos metų jubiliejaus šventę Baltarusijos Respublikos, Rumunijos, Ukrainos ambasadų priėmimus.

Mokslų akademijoje prezidentas J. Banys susitiko su Japonijos Osakos universiteto mokslininkais, Lietuvos Respublikos Seimo nariu Antanu Vinkumi.

Rugsėjo mėn. svarbiausias LMA prezidiumo posėdžio klausimas buvo pasirengimas LMA narių visuotiniam susirinkimui. Į sesijos darbotvarkę pasiūlyta įtraukti LMA prezidento trumpą apžvalgą apie nuveiktus darbus per šį ketvirtį, pasveikinti jubiliatus, įteikti LMA atminimo medalius LMA nariams bei pažymėjimus LMA jaunųjų mokslininkų stipendijų konkurso nugalėtojams, taip pat organizuoti naujų LMA užsienio narių rinkimus. Nutarta LMA narių visuotiniame susirinkime išklausyti LMA Jaunosios akademijos pirmųjų metų veiklos ataskaitą. Taip pat buvo pasiūlyta kreiptis į Lietuvos banką, kad jo specialistai papasakotų LMA nariams apie kriptovaliutas ir jų perspektyvas finansų sistemoje. Posėdyje buvo patvirtinti LMA jaunųjų mokslininkų stipendijų konkurso rezultatai ir papildyta Pasaulio mokslininkų federacijos Lietuvos nacionalinių stipendijų skyrimo tvarka.

LMA prezidentas J. Banys informavo, kad parengtas LMA raštas dėl Viešųjų pirkimų įstatymo ir išsiųstas LR Vyriausybės kanceliarijai, Seimo Švietimo ir mokslo komitetui, Švietimo, mokslo ir sporto bei Ekonomikos ir inovacijų ministerijoms. Konstatuota, kad įstatymo pakeitimo 15 straipsnio 1 dalyje nurodyta mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros paslaugų pirkimų tvarka netenkina mokslo ir studijų institucijų bei pasiūlyta dalykinė pagalba rengiant šį teisės aktą.

Parengė Lyda Milošienė,
LMA vyr. referentė

LMA narių visuotinis susirinkimas

LMA jaunųjų mokslininkų stipendijų konkurso nugalėtojai kartu su LMA vadovybe

Spalio 1 d. įvyko Lietuvos mokslų akademijos narių visuotinis susirinkimas. Renginio pradžioje LMA prezidiumas ir mokslų skyrių nariai sveikino jubiliatus įteikdami jiems sveikinimo adresus ir LMA atminimo medalius. Pasveikinti akademikai Edmundas Kazimieras Zavadskas (75), Valdas Stanislovas Laurinavičius (70), Antanas Buračas (80), Mifodijus Sapagovas (80) ir Marijus Arvydas Šliogeris (75). LMA prezidentas Jūras Banys jubiliejaus proga sveikino viceprezidentą Zenoną Dabkevičių.

Prezidentas, tęsdamas susirinkimą, apžvelgė svarbiausius įvykius nuo praėjusio LMA narių visuotinio susirinkimo. Tarp reikšmingiausių buvo paminėta LMA organizuota XVI Baltijos šalių intelektinio bendradarbiavimo konferencija „Genai: nuo praeities į ateitį“, skirta biomedicinos mokslų tendencijoms. LMA prezidentas ir viceprezidentas gegužės mėn. dalyvavo Visos Europos mokslų akademijų federacijos (ALLEA) generalinėje asamblėjoje, kur akcentuotas mokslininkų vaidmuo šviečiant visuomenę ir kovojant su melagienomis. Kitas svarbus įvykis – balandžio 25 d. Lietuvos mokslų akademijos, Vilniaus universiteto ir Lietuvos agrarinių ir miškų mokslo centro organizuotos konferencijos-diskusijos „Genomo redagavimas: galimybės ir iššūkiai“ dalyvių priimta rezoliucija „Dėl genomo redagavimo metodų naudojimo teisinio reguliavimo“, kurioje siūloma skirtingai reglamentuoti genetinio modifikavimo ir genų redagavimo metodais patobulintus organizmus.

Vėliau LMA viceprezidentas Z. Dabkevičius paskelbė, kad LMA prezidiumas, remdamasis 2019 m. konkurso rezultatais, paskyrė penkiolika Lietuvos mokslų akademijos jaunųjų mokslininkų stipendijų. Humanitarinių ir socialinių mokslų srityse jas gavo mokslų daktarai Tomas Baranauskas, Neringa Dambrauskaitė, Laura Gudelytė ir Daiva

Dr. Donatas Murauskas

Tamulevičienė. Fizinių, biomedicinos, žemės ūkio ir technologijos mokslų srityse įvertinti mokslų daktarai Andrius Gelžinis, Dalius Gudeika, Živilė Jurgelėnė, Rokas Kondrotas, Klimentas Olechnovič, Andrius Petrėnas, Sigita Ramonaitė, Andrius Remeikis, Milda Stankevičiūtė, Asta Tamulevičienė, Povilas Žemaitis. Stipendijos pažymėjimus iškilmingai įteikė LMA prezidentas Jūras Banys.

LMA Jaunosios akademijos (LMAJA) pirmininkas dr. Donatas Murauskas, prieš išvykdamas mokslinei stažuotei į JAV, pateikė LMAJA veiklos ir būsimųjų planų apžvalgą. D. Murauskas sakė tikįs, kad LMAJA padės plėtoti jaunųjų mokslininkų ir akademikų bendradarbiavimą ir pakvietė savo jaunuosius kolegas aktyviai dalyvauti organizacijos veikloje.

Kitas darbotvarkės klausimas – LMA užsienio narių rinkimai. LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus pirmininkas Domas Kaunas pristatė kandidatą į LMA užsienio narius prof. Reiną Raudą (Rein Raud). Šis estų rašytojas, kultūrologas, filosofas ir poliglotas yra daugiau kaip dešimties monografijų ir studijų autorius. Daug metų aktyviai dalyvauja Lietuvos kultūriniame gyvenime, skaito paskaitas „Santaros–Šviesos“ suvažiavimuose, plėtoja Lietuvoje vykdomas studijas. Be kitų svarių įvairių šalių apdovanojimų, prof. R. Raudui įteiktas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro kryžius, jam suteiktas Vytauto Didžiojo universiteto garbės daktaro vardas.

LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus pirmininkas Vaidutis Kučinskas, pristatydamas kandidatą į LMA užsienio narius prof. Tarmą Somerę (Tarmo Soomere), minėjo, kad šis okeanologas, krantų inžinerijos specialistas ką tik antrą kartą išrinktas Estijos mokslų akademijos prezidentu. Jis taip pat yra Latvijos MA užsienio narys, aktyviai dalyvauja Klaipėdos universiteto mokslinėje ir pedagoginėje veikloje, 2013 m. yra pelnęs Baltijos mokslų akademijų medalį. Abu kandidatai glaudžiai bendradarbiauja su Lietuvos mokslo institucijomis ir yra verti tapti LMA užsienio nariais.

Susirinkimo dalyvius supažindinus su kandidatais, buvo balsuojama dėl jų pavardžių įrašymo į slapto balsavimo biuletenį LMA užsienio nariams rinkti. Sudaryta balsų skaičiavimo komisija, kurią pasiūlė LMA mokslų skyrių pirmininkai. Įvyko balsavimas. Skaičiuojant balsus, visuotinio susirinkimo dalyviams pranešimą „Kriptovaliutos ir jų perspektyvos finansų sistemoje“ perskaitė Lietuvos banko

Audrius Šilgalis

Finansinių paslaugų ir rinkų priežiūros departamento Investicinių paslaugų priežiūros skyriaus viršininkas Audrius Šilgalis. Jis paaiškino, kuo virtualios valiutos skiriasi nuo tradicinių. Nors tokios valiutos kaip bitkoinas yra labai rizikinga investicija, tačiau blokų grandinių (*blockchain*) technologija, kuria jos pagrįstos, yra pažangi, saugi ir gali būti pritaikoma verslo, finansų, medicinos bei kitose srityse. Vystosi ir technologijos, ir pačios valiutos. Pavyzdžiui, neseniai atsirado stabiliosios kriptovaliutos (susietos su tradicinėmis). Kita vertus, kompanija „Facebook“ paskelbė ketinanti sukurti savo kriptovaliutą, pavadintą „Libra“. Tai liudija, kad tradicinė finansinių atsiskaitymų sistema jau subrendo pokyčiams. Pavyzdžiui, blokų grandinių technologija galėtų gerokai pagreitinti ir atpiginti pinigų pervedimus. Todėl Lietuvos bankas aktyviai dalyvauja procese, kurdamas inovatyvius sprendimus. Ketinama išleisti virtualią monetą, vadinamą „LBcoin“. Negana to, Lietuvos bankas įkūrė vadinamą „blockchain“ technologijos „smėlio dėžę“, kurioje banko ir „blockchain“ platformos tiekėjų ekspertai padeda finansų technologijų įmonėms kurti ir bandyti šia technologija pagrįstus sprendimus. Atrodo, kad ne tik bankams, bet ir mums visiems teks ruoštis esminiams pokyčiams.

Išklausius pranešimą, balsų skaičiavimo komisijos pirmininkas akad. Jurgis Staniškis paskelbė balsavimo rezultatus – profesoriai R. Raudas ir T. Somerė išrinkti LMA užsienio nariais. Atviru balsavimu patvirtinus balsų skaičiavimo komisijos protokolą, priimtas LMA narių visuotinio susirinkimo nutarimas dėl LMA užsienio narių išrinkimo.

Dr. Rolandas Maskoliūnas,
LMA vyr. specialistas ryšiams su visuomene

Vizionierius, susiejęs gyvenimą su biofarmacija

Liepos 3 d. LMA įvyko akademinė diskusija „35 metai biofarmacijos inovacijų Lietuvoje. Kaip panaudosime įdirbį?“, skirta LMA tikrojo nario, prof. Vlado Algirdo Bumelio 70-mečio jubiliejui. Apie biotechnologijų ir biofarmacijos praeitį, dabartį ir perspektyvas, jų pažangą nulėmusius žmones ir idėjas kartu su jubiliatu kalbėjosi buvęs ilgametis LMA prezidentas ir VU Biochemijos, biofizikos ir genetikos katedros vedėjas prof. Benediktas Juodka, Kavli premijos laureatas LMA tikrasis narys prof. Virginijus Šikšnys ir VU Gyvybės mokslų centro direktorius prof. Gintaras Valinčius.

Savo karjerą daugelis jų pradėjo kaip chemikai, tačiau metams bėgant tapo biochemikais, enzimologais, biotechnologais. Diskusijoje akad. V. A. Bumelis prisiminė savo karjeros pradžią, kai 1984 m. tapo Genų inžinerijos laboratorijos Enzimologijos institute „Fermentas“ vedėju. Šios mokslo ir technologijų srities pažangos pagrindas, kaip pabrėžė visi diskusijos dalyviai, buvo talentingi ir smalsūs žmonės. Tokie, kaip prie ištakų stovėję taikomosios enzimologijos specialistas prof. Antanas Glemža (1938–2010), akad. Arvydas Janulaitis, dr. Vytautas Naktinis ir kiti. Specialistų rengimą reikšmingai paspartino Jubiliato iniciatyva 1994 m. VGTU įkurta Bioinžinerijos katedra.

V. A. Bumelio asmenybę vienija tyrėjo, verslininko ir organizatoriaus talentas. Jis sugebėjo dar 1992 metais įkurti bendrą Lietuvos–Kinijos įmonę, iki šiol gaminančią interferoną alfa-2b. O po šešerių metų įtikino Šveicarijos verslininkus investuoti į biofarmaciją Lietuvoje. Iš tokių nuoseklių žingsnių ir susiformavo biofarmacijos sėkmės istorija, kuri dabar iliustruojama TEVA / „Sicor Biotech“, „Thermofisher Scientific Baltics“, „Biotechpharma“ ir kitų įmonių startuolių gausa bei jų sėkminga veikla. Dėl šių priežasčių biotechnologijos pastaraisiais metais tampa natūraliu mūsų valstybės

Jubiliatas (kairėje) dovanoja savo knygą „99 + 1 % “ LMA prezidentui Jūrui Baniui (dešinėje). Centre akad. Rūta Dubakienė ir LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius

prioritetu. Ekonomikos ir inovacijų ministerija rengia specialią biotechnologijų skatinimo ir finansavimo programą, o biofarmacijos ir biotechnologijų verslo atstovai vis drąsiau kalba, kad šios sritys artimiausiais metais galėtų sukurti 5–7 proc. BVP. O akad. V. A. Bumelis jau planuoja naują beveik 200 mln. eurų investiciją į gamyklą „Celltechna", kurioje bus ne tik sintetinami nauji biofarmaciniai preparatai, bet ir iš kamieninių ląstelių „spausdinami" žmogaus organai. 35-erių metų biofarmacijos istorija liudija, kad drąsiai svajojant ir ryžtingai veikiant įmanoma pasiekti pačių aukščiausių tikslų.

Dr. Rolandas Maskoliūnas,
LMA vyr. specialistas ryšiams su visuomene

Prarastos kalbos beieškant

Akademikę Grasildą Blažienę sveikina Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas akad. Eugenijus Jovaiša

Taip pavadinta LMA Vrublevskių bibliotekoje rugpjūčio 19 – rugsėjo 4 d. veikusi akademikės prof. dr. Grasildos Blažienės jubiliejui skirta mokslo ir veiklos darbų paroda. Ekspozicijoje buvo pristatyti svarbiausi akad. G. Blažienės mokslo darbai: moksliniai straipsniai, recenzijos, redaguoti mokslo darbai, tiriantys ir nagrinėjantys jau kelis šimtmečius nebeegzistuojančios prūsų kalbos palikimą. Eksponuotos ištraukos iš „Interaktyvaus Rytų Prūsijos žemėlapio", iliustruojančios mokslininkės nagrinėtą arealą, pristatančios surastus ir aprašytus Rytų Prūsijos gyvenamųjų vietų vardus. Parodoje buvo pristatyta ir įvairiapusė akademikės taikomoji, pedagoginė, organizacinė veikla, narystė tarptautinėse onomastikos mokslo organizacijose, tarptautinė projektinė veikla. Paroda iliustruota nuotraukomis ir profesorės mėgstamais meno darbais iš jos asmeninės kolekcijos (parodos rengėjai – Rūta Kazlauskienė, LMA Vrublevskių biblioteka, ir dr. Darius Ivoška, Lietuvių kalbos institutas).

„Prarasta kalba dėl to, kad prūsų kalba prarasta. Ta paroda – savotiška viso mano mokslinio gyvenimo ataskaita. Aš daug publikuoju užsienyje, mūsų bibliotekos neturi tų knygų, tad aš tiesiog rinkau tai, ką norėčiau parodyti", – sako akademikė, žymi baltistikos, ypač prūsistikos ir onomastikos, tyrėja, atlikusi fundamentalius šios krypties darbus, Mažosios Lietuvos kultūros istorijos, senųjų rankraščių paleografines ir lingvistines analizes, visuomeninių, kultūrinių ir mokslinių procesų ekspertinius vertinimus.

Didžiulis publikacijų masyvas lietuvių ir vokiečių kalbomis, aktyvi projektinė veikla, vadovavimas projektui „Interaktyvus Rytų Prūsijos žemėlapis",

pranešimai konferencijose, pranešimai Italijos, Čekijos ir kituose užsienio šalių universitetuose, stažuotės ir darbas Vokietijos miestuose, ypač Slaptajame valstybiniame archyve „Prūsijos kultūros paveldas“ Berlyne, onomastikos krypties mokyklos kūrimas, rūpestis baltistikos plėtra užsienio universitetuose, humanitariniais mokslais ir lituanistika – tai tik svarbesnė akademikės veiklos dalis.

Rugsėjo 3 d. į parodos pristatymą susiriko gausus būrys svečių, norinčių pasveikinti akademikę jubiliejaus proga ir pasidžiaugti jos nuveiktais darbais. J. E. Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos sveikinimą perskaitė prezidento patarėja Sonata Šulcė. Akad. G. Blažienę sveikino LR Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas akad. Eugenijus Jovaiša, Seimo nariai prof. Vytautas Juozapaitis, Antanas Vinkus. Ministro Pirmininko Sauliaus Skvernelio padėką perdavė ir savo vardu sveikino Vyriausybės kancleris Algirdas Stončaitis. Akademikei padėką įteikė Švietimo, mokslo ir sporto ministras dr. Algimantas Monkevičius. LMA vardu sveikino ir LMA prezidiumo padėką įteikė prezidentas Jūras Banys, viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, HSM skyriaus pirmininkas Domas Kaunas. Lietuvių kalbos instituto direktorė dr. Albina Auksoriūtė, tardama sveikinimo žodį instituto vardu, ypač pabrėžė profesorės nuopelnus institutui, vardyno tyrimams, baltistikai. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkas Audrys Antanaitis dėkojo už pagalbą komisijai, supratingumą ir atidą lietuvių kalbai. LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius dr. Sigitas Narbutas, pasakodamas, kaip buvo rengiama paroda, ir sveikindamas akademikę, gėrėjosi jos nuveiktais darbais, entuziazmu ir išradingumu. Renginyje dalyvavo Vilniaus moterų choro „Liepos“ kamerinė grupė, kompozitorius akad. Giedrius Kuprevičius, smuikininkas Raimondas Butvila, saksofonininkas Vytautas Labutis, aktoriai Vytautas Rumšas, Gailė Butvilaitė, Nijolė Narmontaitė, matematikas, poetas ir kompozitorius prof. Giedrius Alkauskas ir kiti. Renginį vedė LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius S. Narbutas.

LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus informacija

Geomokslų istorijos simpoziumas

Rugsėjo 2–7 d. Italijoje, Varezės ir Komo miestuose, Insubrijos universitete įvyko 44-asis Tarptautinės geomokslų istorijos komisijos (INHIGEO) kasmetinis simpoziumas. Simpoziumo tema „Komunikacija geomoksluose ir Alpių geologija“ sukvietė apie 80 dalyvių iš Europos, Kanados, JAV, Australijos, Meksikos, Brazilijos, Japonijos, Naujosios Zelandijos, Pietų Afrikos. Pranešimuose išryškėjo geomokslų istorijos ir paveldo išsaugojimo problemos, nusakančios istorinių XVIII ir XIX amžiaus geologinių ir paleontologinių kolekcijų skaitmeninimo poreikį bei Alpių kalnagūbriuose išlikusių senųjų aukso, sidabro, polimetalinių rūdų šachtų ir marmuro bei statybinio akmens laužyklų išsaugojimo būtinybę. Simpoziume dalyvavo ir pranešimus skaitė dr. Eugenija Rudnickaitė (VU), dr. Leonora Živilė Gelumbauskaitė (GTC) ir akad. Algimantas Grigelis. Pastarųjų mokslininkų pranešimas vadinosi „Baltijos gintaro prūsiškoji kilmė: atradimų istorija“. Komisijos asamblėjos posėdyje buvo priimti trys nauji INHIGEO nariai.

LMA Organizacinio skyriaus informacija

Akad. Algimantas Grigelis prie Insubrijos universiteto Varezėje. Leonoros Živilės Gelumbauskaitės nuotr.

Mokslo ir verslo inovacijos sodininkystėje, daržininkystėje ir maisto pramonėje

Akademikai susipažįsta su daržovių prekiniu paruošimu Daivos ir Lino Šateikių daržininkystės ūkyje Šiaulių rajone

Rugsėjo 11 d. įvyko LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus išvažiuojamasis posėdis „Mokslo ir verslo inovacijos sodininkystėje, daržininkystėje ir maisto pramonėje“, kurio metu aplankyti Radviliškio rajono ūkininko Felikso Šlėvės sodininkystės ūkis, Šiaulių rajono Daivos ir Lino Šateikių daržininkystės ūkis bei „Rūtos“ šokolado fabrikas.

Ūkininkas Feliksas Šlėvė ūkininkauja nuo 1989 metų. Ūkio produkcija žymima išskirtinės kokybės ženklu, sūnaus Vyganto – ekologiška. Jie augina obelis, kriaušes, slyvas, juoduosius serbentus, pradėjo auginti vynuoges. Ūkininkas ieško būdų, kaip perdirbant vaisius ir daržoves išsaugoti kuo daugiau sveikatai naudingų medžiagų, domisi mokslo ir verslo naujovėmis, bendradarbiauja su Lietuvos agrarinių ir miškų mokslo centro Sodininkystės ir daržininkystės instituto, Kauno technologijos universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademijos mokslininkais. Mokslininkams padedant ūkyje taikomos naujos beatliekinės vaisių ir daržovių perdirbimo technologijos, pradedami įveisti vynuogynai.

Posėdžio dalyviai taip pat susipažino su Daivos ir Lino Šateikių daržininkystės ūkyje auginama produkcija, jų prekiniu paruošimu bei ūkyje taikomomis inovacijomis. Tai vienas didžiausių daržininkystės ūkių Lietuvoje – daržovės auginamos 250 ha plote. Iš gausybės augintų rūšių asortimente liko tik morkos ir svogūnai. Kasmet realizuojama apie 12 tūkst. tonų morkų ir apie 6 tūkst. tonų svogūnų. Bendradarbiaujama su Lietuvos agrarinių mokslų centro Sodininkystės ir daržininkystės instituto (LAMMC SDI) mokslininkais taikant daržovių auginimo bei laikymo naujoves. LAMMC SDI mokslo darbuotojas dr. Česlovas Bobinas posėdžio dalyvius supažindino su mokslininkų ir ūkininkų bendradarbiavimu daržovių auginimo, laikymo, prekinio jų paruošimo klausimais.

Išvažiuojamame posėdyje aplankytas Šiauliuose esantis šokolado fabrikas „Rūta“, kuris plėsdamas saldainių asortimentą naudoja Lietuvoje išaugintus vaisius, daržoves, uogas ir bendradarbiauja su SDI mokslininkais, ypač su LMA nariu akademiku Pranu Viškeliu. Saldainių fabrike gaminama daugiau nei 300 pavadinimų saldumynų. Akad. P. Viškelis papasakojo apie mokslo ir verslo bendradarbiavimą, mokslo naujovių diegimą gamyboje. Kartu su mokslo institucijomis UAB „Rūta“ dalyvavo vykdydama projektą „Funkcinio maisto, skirto skirtingų žmonių grupių specifiniams

poreikiams tenkinti, prototipų kūrimas“. Projektu siekta plėsti funkcionaliojo maisto gaminių asortimentą ir vartotojams pasiūlyti konditerinių gaminių liniją iš aukštos biologinės vertės augalinių žaliavų. Vykdant MTEP veiklas kartu su SDI mokslininkais buvo atrinktos žaliavos, jų apdirbimo būdai, kuriamos receptūros ir prototipai. Atsižvelgiant į besikeičiančius pirkėjų poreikius kasmet papildomas ne tik asortimentas, bet ir tobulinama gamybos technologija, parenkamos įvairesnės žaliavos, kuriamos naujos saldainių rūšys, kurios patiktų ir mažiems, ir dideliems. Ypač paklausūs yra „Greenz“ linijos užkandžiai su džiovintais vaisiais, uogomis, riešutais ir augalų sėklomis.

Posėdyje dalyvavęs Radviliškio r. savivaldybės Žemės ūkio skyriaus vedėjas Alfredas Juozapavičius supažindino su rajone vykdoma žemės ūkio veikla. Jis dėkojo mokslininkams už paramą ūkininkams taikant mokslo naujoves rajono ūkiuose. Bendradarbiavimo rezultatas – augantis gyvulių produktyvumas, didėjantis pasėlių derlingumas, sukurti nauji aukštos vertės maisto produktai.

LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius

Šešioliktoji Mokslo festivalio „Erdvėlaivis Žemė“ misija

Festivalio renginiai prasidėjo rugsėjo 12 d. Vilniaus universiteto Centrinių rūmų erdvėse. Mokslo žaidynėse varžėsi įvairių Lietuvos gimnazijų mokiniai, o per pertraukas originalią mokslo šou programą rodė Varšuvos Koperniko mokslo centro komanda. Nuo pirmojo festivalio projekte dalyvaujantis Vilniaus universitetas (VU) įsitraukė į festivalį su daugiau nei 50 renginių programa, aprėpiančia astronomijos, fizikos, zoologijos, biomedicinos, filosofijos, neuromokslų ir kitas sritis. Vilniaus Gedimino technikos universiteto programoje dominavo inžinerinės temos. LMA Vrublevskių bibliotekoje buvo atskleistos skaitmeninės knygos kūrimo paslaptys, o apie saugumą internete ir grėsmes paskaitoje „Nematoma interneto pusė“ kalbėjo Nacionalinio kibernetinio saugumo centro

Rugsėjo 18 d. įvyko prof. dr. Osvaldo Rukšėno paskaita „Kas naujo smegenų tyrimuose?“ LMA Vrublevskių bibliotekoje. Buvo aptartos centrinės nervų sistemos tyrimų naujienos ir problemos. Vikos Petrikaitės nuotr.

Dr. Ryčio Rainio paskaita LMA Vrublevskių bibliotekoje. Vikos Petrikaitės nuotr.

direktorius dr. Rytis Rainys. Festivalyje vėl pažymėta Tarptautinė mikroorganizmų diena. Molekulinėje virtuvėje lankytojai gamino švytinčius bakterijų ikriukus, susipažino su mikrobiologo kasdienybe.

Rugsėjo 19 d. lankytojų laukė mokslo šou Fizinių ir technologijos mokslų centre bei UAB „Ekspla". Čia mokslo ir verslo atstovai bendradarbiauja nanoinžinerijos, fotonikos, lazerių srityse. Buvo organizuotos ekskursijos pažangiausiose biotechnologijų įmonėse: „Biotechpharma", „Teva Baltics / Sicor Biotech" ir „Thermofisher Scientific Baltics". Jose buvo galima pamatyti, kaip gimsta biofarmaciniai preparatai, naujos kartos vaistai nuo vėžio, kaip kuriama personalizuotos medicinos ateitis.

Kaune rugsėjo 13 d. Kauno technologijos universiteto (KTU) erdvėse vyko daugiau nei šimtas renginių. Buvo galima išbandyti įvairių technologijų, sužinoti apie naujausias tendencijas kibernetinio saugumo, elektronikos, duomenų analitikos, robotikos, finansų ir kitose srityse. Gyvybės mokslų paslaptis atvėrė Lietuvos sveikatos mokslų universitetas. Vytauto Didžiojo universitetas (VDU) kvietė sužinoti gamtos ir informatikos mokslų paslapčių. Lankytojai buvo laukiami ir VDU Botanikos sode, Kauno kolegijoje, Kauno technikos kolegijoje, Lietuvos zoologijos muziejuje, VU Kauno fakulteto renginiuose. Kaip įprasta, aktyviai programoje dalyvavo Klaipėdos universiteto Jūros tyrimų instituto, Jūros technologijų ir gamtos mokslų fakulteto, Klaipėdos valstybinės kolegijos mokslininkai ir dėstytojai, Klaipėdos dramos teatro aktoriai. Šiauliuose eksperimentų mėgėjus pakvietė Šiaulių Didždvario gimnazija ir edukacinė įmonė „Eduplius". Didždvario gimnazija surengė STEAM atradimų dieną. Panevėžys šiais metais tapo robotikos miestu ir kvietė į renginių programą Robotikos centre „Robolabas".

Nauja 2019 metų festivalio iniciatyva – daugiau nei dvi dešimtys kelionių į keturiolikos mažesnių Lietuvos miestų, miestelių ir rajonų mokyklas. VU, VDU mokslininkai, Vilniaus universiteto ir kompanijos „Thermofisher Scientific Baltics" projektas „Bioklasė", KTU „FabLab Kaunas" kūrybinės inžinerijos dirbtuvių, VDU VšĮ „Verslo praktikų centro", robotikos centro „RoboLabas", edukacinės įmonės „Eduplius", Didždvario gimnazijos Molio laboratorijos komandos lankėsi keliolikoje Lietuvos miestelių ir rajonų mokyklų, pristatydami patrauklią praktinę programą, kurios tikslas – užkrėsti eksperimentavimo „virusu" kuo daugiau regionuose gyvenančio jaunimo, sudominti juos mokslu, kviesti juos savo ateitį sieti su mokslininko karjera.

Iš viso per devynias dienas įvyko 380 nemokamų renginių septyniolikoje šalies miestų ir rajonų.

Dr. Rolandas Maskoliūnas,
LMA vyr. specialistas ryšiams su visuomene
Lina Venslovaitė,
VšĮ „Mokslas ir inovacijos visuomenei" direktorė

Adolfo Jucio akademiniai skaitymai

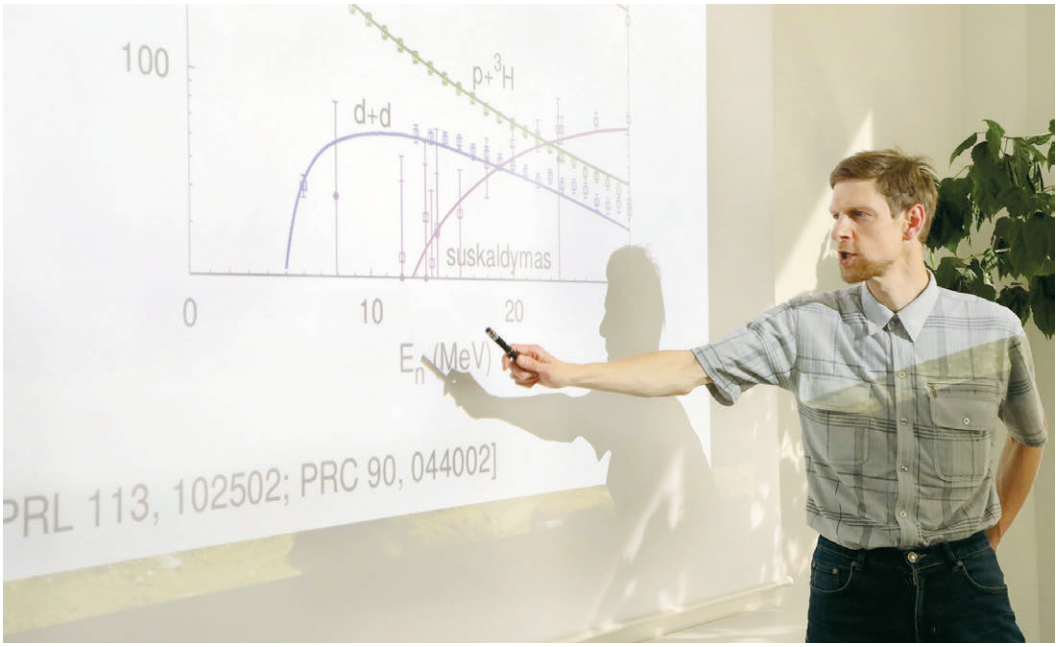

Vilniaus universiteto Fizikos fakulteto Teorinės fizikos ir astronomijos instituto Branduolio ir elementariųjų dalelių fizikos grupės vadovas dr. Arnoldas Deltuva

Rugsėjo 12 d. įvykę skaitymai rengiami kasmet pagerbiant šiuolaikinės teorinės fizikos Lietuvoje pradininką, sudėtingų atomų teorijos kūrėją akad. Adolfą Jucį. Juos organizuoja Lietuvos mokslų akademija kartu su Vilniaus universiteto Teorinės fizikos ir astronomijos institutu (VU TFAI). Šį kartą renginys sutapo su Akademiko 115-uoju gimtadieniu.

Skaitymų pranešėjais kviečiami Lietuvos fizikai teoretikai, pelnę LMA A. Jucio ar Lietuvos mokslo premiją, kiti svarbių mokslo rezultatų pasiekę mūsų fizikai ir užsienio svečiai. Šiemet savo darbus, įvertintus 2018 m. Lietuvos mokslo premija, pristatė dr. Arnoldas Deltuva. Baigęs Vilniaus universitetą A. Deltuva tobulinosi Vokietijoje, Hanoverio universitete, po to dešimt metų dirbo Lisabonos universiteto Branduolinės fizikos centre. Sugrįžęs į Lietuvą, nutarė prisidėti prie aukščiausio lygio teorinės fizikos plėtros. Mokslo premija jam buvo suteikta už lengvųjų branduolių teoriją plėtojimą; tie darbai buvo vykdyti Lisabonos universitete ir sėkmingai pratęsti VU TFAI.

Adolfo Jucio akademiniai skaitymai vyko Fizinių ir technologijos mokslų centre Saulėtekyje, kur dabar yra susibūrę dauguma fizikų – mokslininkų ir studentų. A. Deltuva perskaitė pranešimą „Susidūrimai ir reakcijos: nuo šaltųjų atomų iki didelės energijos branduolių“. Jis sukūrė efektyvius teorinius metodus branduolinėms reakcijoms trijų ir keturių dalelių sistemose aprašyti. Be to, pats sudarė kompiuterių programas gautoms lygtims spręsti. Tai leidžia jam, naudojantis superkompiuteriais, gauti gerą teorinių rezultatų atitikimą eksperimentiniams duomenims ir taip juos interpretuoti, atskleisti naujas reakcijų savybes. Tie rezultatai yra svarbūs siekiant geriau pažinti branduolines reakcijas, vykstančias termobranduoliniame reaktoriuje, ir Visatoje po Didžiojo sprogimo. Be to, pasirodė, kad A. Deltuvos išplėtoti metodai tinka aprašyti ir procesams, vykstantiems labai šaltų, beveik iki absoliutinio nulio atšaldytų atomų sistemose. Tiriant šį svarbų šiuolaikinės fizikos objektą taip pat buvo gauta naujų rezultatų.

Akad. Romualdas Karazija

Lietuvos mokslų akademijos nuomonė dėl alternatyviosios medicinos

Rugsėjo 19 d. Mokslų akademijoje aptartas Europos Sąjungos akademijų mokslo konsultacinės tarybos (EASAC) bei Europos medicinos akademijų federacijos (FEAM) dokumentas „Dėl tradicinės kinų medicinos“ ir LR Seime rengiamas Papildomos ir alternatyviosios medicinos įstatymo projektas. LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus dauguma akademikų pareiškia savo nuomonę apie dabartinį mokslo požiūrį į alternatyviosios medicinos šiuolaikinį vertinimą.

„Alternatyvioji medicina“ apima bet kokias veiklas, kuriomis siekiama gydomojo (medicininio) poveikio, tačiau stokoja biologinio pagrįstumo (priežasties–pasekmės sąryšio, grindžiamo turimomis biologijos ir medicinos mokslų žiniomis), yra moksliškai neįrodytos, neįrodomos arba atsisako būti moksliškai įrodomos.

Esminis „alternatyviosios medicinos“ skirtumas nuo „tradicinės“ (tiksliau būtų vadinti „moksliškai pagrįstos“) yra tas, kad mokslinė medicina, parinkdama tinkamiausius gydymo būdus, remiasi moksline metodologija juos tikrindama, kruopščiai rinkdama efektyvumo įrodymus atliekant griežčiausius kokybės ir etikos reikalavimus atitinkančius ikiklinikinius ir klinikinius tyrimus, naudoja medicinos mokslo, paremto biologijos, fiziologijos, molekulinės biologijos, biofizikos ir kitų tiksliųjų ir gamtos mokslų principais, pasiekimus. Minėtame EASAC ir FEAM dokumente teikiamos rekomendacijos, kad visiems produktams ir praktikoms būtini kokybės, efektyvumo ir saugumo užtikrinimo įrodymai, diagnostinės procedūros turi būti pagrįstos įrodymais, neturi būti apmokėtos (kompensuotos) praktikos ir produktai, kol nebus įrodytas jų efektyvumas bei saugumas, preparatai turi būti žymimi kaip ir kitos sveikatai palaikyti naudojamos priemonės bei reklama ir rinkodara turi atitikti atitinkamus skaidrumo standartus.

Alternatyviosios medicinos principai neatitinka mokslo tyrimams keliamų reikalavimų protokolo, nesilaiko jų principų, nepateikia patikimų rezultatų. Teigiamas „alternatyviųjų“ gydymo metodų poveikis dažniausiai remiasi placebo efektu ar savaiminiu pasveikimu dėl natūralios ligos eigos. „Alternatyviosios medicinos“ įteisinimas reikštų galimybę rinktis arba mokslu pagrįstą mediciną, arba „alternatyviąją“, pagrįstą gandais arba neviltimi, kai sergant nepagydoma liga jau niekas negali padėti.

ES direktyvos dėl alternatyviosios medicinos nėra. 22 Europos valstybės (JK, Prancūzija, Švedija, Suomija ir kitos) šią veiklą ir jos rizikas reguliuoja darbo ir verslo įstatymais. Stebina bandymas Lietuvoje pakeisti galiojančius Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo Nr. I-552 ir visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo Nr. IX-886 straipsnius, reglamentuojant, greta mokslo įrodymais pagrįstos medicinos, mokslu nepagrįstas alternatyviosios medicinos paslaugas.

Jeigu vis tik būtų norima priimti Papildomos ir alternatyviosios medicinos įstatymą, jis turėtų būti atsietas nuo galiojančių Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo Nr. I-552 ir Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo Nr. IX-886. Atskiras, nesusietas su mokslo įrodymais pagrįstomis sveikatos priežiūros paslaugomis Papildomos ir alternatyviosios medicinos įstatymas veikia 11 Europos valstybių (Vokietijoje, Norvegijoje ir kitur), ši „alternatyvioji“ veikla nepretenduoja į valstybės privalomojo sveikatos draudimo lėšas. Lėšų švaistymas mokslu nepagrįstoms ir neištirtoms alternatyviosioms priemonėms atitrauktų nemažai lėšų ir tik dar labiau sunkintų Lietuvos medikų darbą bei valstybinių prevencijos programų vykdymą, nepamatuotos ir jų propaguojamos rekomendacijos dėl mitybos ar vaistų vartojimo nutraukimo atitrauktų pacientus nuo jiems būtino efektyviausio gydymo. Tokių nepagrįstų sprendimų kaštai galiausiai gultų ant visos visuomenės.

Mokslo leidyba ir naujausi technologiniai sprendimai

Rugsėjo 19 d. Visorių informacinių technologijų parke įvyko „Atvirosios prieigos mokslo leidybos konferencija: vertės (Lietuvos) kryptis“. Konferenciją organizavo Visorių informacinių technologijų parkas, Mokslo leidybos ir edukacinės leidybos klasteris kartu su Lietuvos mokslų akademija (LMA), Lietuvos mokslo periodikos asociacija, Vilniaus universitetu, Vytauto Didžiojo universitetu (VDU) ir Baltijos pažangių technologijų institutu. Pirmą kartą Lietuvoje apie mokslo leidybą ir jos ateitį diskutavo akademinė visuomenė, leidėjai ir verslininkai. Sveikindamas konferencijos dalyvius LMA prezidentas Jūras Banys linkėjo produktyvaus darbo ieškant efektyviausių būdų kuriant ir diegiant pažangius mokslo leidybos sprendimus.

Pirmoji konferencijos dalis buvo skirta atvirosios prieigos politikai mokslo leidyboje. Mintimis apie atvirosios prieigos iššūkius po 2020 metų pasidalijo buvęs ilgametis Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) Viešųjų ryšių ir komunikacijos vadovas, dabar EBPO leidybos vadovas, naujų publikavimo būdų kūrimo pradininkas Tobis Grinas (Toby Green). Jis kalbėjo apie mokslo leidinių ir duomenų sklaidos internete (elektroninės leidybos) galimybes, žurnalų ir straipsnių publikavimą EBPO iLibrary platformoje.

LR ekonomikos ir inovacijų viceministrė Jekaterina Rojaka, kalbėdama apie atvirus duomenis ir tvarią skaitmeninę Lietuvos ekonomiką, pabrėžė, kad svarbu ne tik kaupti, turėti ir saugoti duomenis, bet ir mokėti juos naudoti siekiant mokslo ar verslo pažangos. Lietuvos mokslo tarybos politikos (mokslo) analitikas Irmantas Pečiūra pristatė atvirojo mokslo politiką Lietuvoje ir Europoje, atskleidė žaliosios ir auksinės atvirųjų prieigų trūkumus, įvardijo privalumus. Vartotojai atvirąja prieiga gali naudotis dviem būdais: nemokamai skaityti mokslinę literatūrą atvirosios prieigos talpyklose (žalioji atviroji prieiga) arba atsisiųsti, kopijuoti, platinti, indeksuoti, naršyti, naudoti papildomas paieškos sistemas, pritaikyti savo reikmėms ir teisėtiems tikslams (auksinė atviroji prieiga). VDU prof. habil. dr. Rūta Petrauskaitė skaitė pranešimą „Atviroji prieiga ir mokslinių tyrimų duomenys“. Pranešėjos teigimu, atsižvelgiant į mokslo sritį, duomenys turi būti kiek galima atviresni ir kiek būtina – uždari.

Antroji konferencijos dalis – „Atvirosios prieigos politikos įgyvendinimas mokslo leidyboje Lietuvoje“ – susirinkusiuosius iš karto įtraukė į diskusijas. Lietuvos mokslo periodikos asociacijos prezidentas dr. Vincas Grigas gilinosi į mokslo periodikos situaciją mažų šalių universitetuose, svarstė, ar esame pasmerkti mokėti publikavimo mokesčius didiesiems. Pasaulyje vidutiniškai vieno mokslinio straipsnio paskelbimas kainuoja 2 tūkst. dolerių, bet gali siekti ir 5 tūkst. dolerių. Nors šis mokestis nuolatos kyla, norinčiųjų skelbti savo straipsnius nemažėja. XIX a. buvo manoma, kad komerciniai leidėjai yra efektyvesni, XXI a. jau niekas neabejoja, kad efektas yra panašus, skirtumas – kaina. Mūsų šalyje mažosios leidyklos publikavimo mokesčio netaiko. Kalbėdamas apie Lietuvos situaciją dr. V. Grigas pabrėžė, kad šalyje gyvuoja mokslo periodikos leidybos tradicija: leidžiame apie 300 mokslo žurnalų (pvz., 404 mokslo žurnalus turi Kroatija, 1903 – Japonija), tačiau mūsų problema – tęstinumas ir vangiai priimami nauji leidybos modeliai. Net 30 proc. Lietuvos leidėjų nesinaudoja moderniomis platformomis, o be atvirojo kodo programinės įrangos jos neturi didelių derybinių galių, sunkiai patenka į tarptautines duomenų bazes.

Didelio susidomėjo sulaukė LMA viceprezidento Zenono Dabkevičiaus pranešimas apie LMA mokslo žurnalų leidybos projektą „Periodinių mokslo leidinių leidyba ir jos koordinavimas“, kuris prasidėjo 2011 m., o šiuo metu vyksta jau trečiasis projekto įgyvendinimo etapas. Pranešėjas detaliai apžvelgė projekto tikslus, įvardijo partnerius, atskleidė žurnalų ekspertavimo peripetijas, nusakė vertinimo kriterijus ir numatytų bei įgyvendintų darbų mastą, gilinosi į leidinių patikros rezultatus. Akademikas sulaukė daug klausimų, svarstė, kaip motyvuoti žurnalų redakcines kolegijas ir recenzentus efektyviai dirbti, kai už atliktą darbą jie negauna jokio materialinio atlygio.

Diskusijos dalyviai (iš kairės): doc. dr. Arūnas Gudinavičius (VU), dr. Vincas Grigas (LMPA), akad. Zenonas Dabkevičius (LMA), prof. dr. Tomas Krilavičius (BPTI ir VDU) ir dr. Miroslavas Šeibakas („VTeX“). Autorės nuotr.

VšĮ Baltijos pažangių technologijų instituto Informacinių technologijų krypties vadovas, VDU prof. dr. Tomas Krilavičius ir UAB „VTeX“ ryšių su partneriais vadybininkas Rokas Maliukevičius, kalbėdami apie atvirosios duomenų prieigos ir tinkamo informacijos kodavimo svarbą dirbtiniam intelektui ir duomenų kasinėjimui, pabrėžė, kad svarbu ne tik straipsnio kokybė, bet kad jis būtų matomas, greitai ir lengvai randamas. Straipsniai, pateikti PDF formatu, skirti žmonėms, skaitytojams, paieškos sistema jų nesupranta; HTML – skaitmeninis atvaizdavimas, XML – užkerta kelią klaidoms, taupo laiką, technologijos lengvai supranta ir suranda publikacijas. Pranešėjų įsitikinimu, ateityje visas mokslinių straipsnių tekstas turės būti pateiktas XML formatu.

UAB „VTeX“ direktorius ryšiams su partneriais dr. Miroslavas Šeibakas supažindino su žurnalo „Mathemathical Stochastics: Theory and Applications“ sėkminga publikavimo patirtimi ir naujausiomis technologijomis, papasakojo, kaip pasinaudojus pažangiausiomis sistemomis „įsukti“ žurnalą į duomenų bazes, pristatė įmonės veiklą – recenzavimo sistemą EJMS, nuotolinio korektūros taisymo sistemą SkyLaTeX, prieglobos (hostinimo) platformą PubliMill, technologijas LaTeX, įvairias paslaugas autoriams ir skaitytojams.

Diskusija „Lietuvos mokslo leidyba nuo 2020“ sukosi apie tai, ką daryti, kad šalies mokslo žurnalai būtų reikalingi, matomi ir patrauklūs ne tik mums. Buvo įvairių nuomonių dėl nedidelių šalių leidėjų susivienijimo, žurnalų jungimo ir vienos aukštos kokybės profesionalios platformos sukūrimo. Vieni tokį modelį įvardijo kaip vienintelę išeitį Lietuvai, kiti pasisakė už konkurenciją, pateikė pavyzdžių, kad sėkmingai gali dirbti ir maži, ir dideli leidėjai. Visi konferencijos dalyviai sutiko, kad mokslo leidybos ateitis neįsivaizduojama be naujausių technologijų, kad būtinas mokslininkų ir technologijos specialistų (verslininkų) glaudus bendradarbiavimas, strateginis tikslas turėtų būti pažanga, o ne kova tarp leidėjų, kad privalome tikėti savo jėgomis ir savo mokslu.

Zina Turčinskienė,
LMA Leidybos skyriaus vadovė

Mokslo žinios visuomenei

XXIII EURAGRI konferencijos anonso *www.euragri.aau.dk* nuotrauka

Rugsėjo 22–25 dienomis Gente (Belgija) buvo surengta organizacijos „Europos žemės ūkio mokslo iniciatyva“ (EURAGRI), kurios narė yra ir Lietuva, konferencija. EURAGRI yra ne pelno organizacija, veikianti kaip viešųjų mokslinių tyrimų ir inovacijų institutų, universitetų bei ministerijų, užsiimančių žemės ūkio maisto sektoriaus ir platesnės bioekonomikos tyrimais bei inovacijomis, atstovų forumas. Ji skatina diskusijas svarbiais mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos klausimais ES, valstybių narių ir organizaciniu lygmeniu. Nariai gali laisvai keistis nuomonėmis apie politikos krypčių ir technologinių bei visuomenės pokyčių poveikį viešajai mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklai, šios srities tendencijoms bei infrastruktūrai.

33-iosios EURAGRI konferencijos tema „Žemės ūkis, maistas, žuvininkystė: kaip jungti mokslą su visuomenę, visuomenę su mokslu“. Konferencija organizuota kartu su Flandrijoje esančiu Žemės ūkio ir žuvininkystės institutu (ILVO), kuriame plėtojami gyvulininkystės, augalininkystės, technologijų ir maisto bei socialiniai mokslai. Tai 85 metus veikiantis ir 630 darbuotojų turintis institutas, vykdantis integruotus žemės ūkio, jo prisitaikymo kintančio klimato sąlygoms, poveikio aplinkai, maisto perdirbimo ir vadybos mokslinius tyrimus, kurio pagrindinis šūkis – „Nuo dirvos iki lėkštės“. Lankantis šiame institute imponavo tyrimų tarpdalykiškumas ir puiki infrastruktūra. Belgijos vyriausybė, skirstydama finansavimą investicijoms, neabejoja, ar tai būtina šiuolaikiniam aukšto lygio mokslui, ir skiria lėšų modernioms fermoms, pašarų ir atliekų saugykloms statyti, pirkti traktorių, žemės ūkio mašinų ir melžimo robotų.

Konferencijoje dalyvavo per 60 mokslo, žemės ūkio verslo ir valdžios atstovų iš 20 Europos šalių ir Europos Komisijos. Pranešėjai pristatė daug pavyzdžių, kaip galima stiprinti mokslo, verslo ir valdžios institucijų ryšius – tai gali būti bendrai steigiami klasteriai, platformos, asociacijos ar tiesiog įkurtos viską jungiančios mokslo, studijų ir žinių sklaidos institucijos. Vieną geriausių pavyzdžių pristatė EURAGRI prezidentas ir Airijos žemės ūkio ir maisto plėtros tarnybos „Teagasc“ – nacionalinės įstaigos, teikiančios integruotas tyrimų, konsultavimo ir mokymo paslaugas žemės ūkio ir maisto pramonei bei kaimo bendruomenėms direktorius Džeris Boilas (Gerry Boyle). Jo teigimu, mokslas neturi būti izoliuotas, o kiekviena mokslo žinia turi sulaukti atgarsio.

Daugelyje pranešimų pažymėta, kad mokslas turi būti tarpdalykinis ir daugiafunkcis – turėti ekonominį, ekologinį ir kultūrinį poveikį visuomenei. Gaila, bet kol kas Lietuvoje niekaip nepavyksta tinkamai įvertinti mokslo tarpdalykiškumo ir daugiafunkciškumo.

Ypatingą dėmesį prelegentai siūlė skirti mokslo žinių sklaidai. Istoriškai sklaida prasidėjo nuo knygų, mokslo žurnalų, laikraščių, vėliau atsirado filmai, parodos, kūrėsi žinių perdavimo ar konsultavimo tarnybos, dabar daugybė žinių skleidžiama per internetą, socialinius tinklus, atviros prieigos žurnalus ir knygas, pradėtos teikti duomenų kasybos paslaugos. Tačiau tenka apgailestauti, kad ne visos žinios yra pozityvios ir tikros, todėl labai svarbu mokėti atskirti teisingą informaciją.

Konferencijoje dalyvavę verslo atstovai pateikė sėkmingo bendradarbiavimo pavyzdžių ir bendrų

inovacijų, tačiau pažymėjo, kad šiam bendradarbiavimui nepakanka vien gerų norų – reikia laiko, pasirengimo ir investicijų. Žinios turi būti perduodamos ne tik verslui, bet ir teisėtvarkos institucijoms, politikams ir visuomenei, nes socialiniai partneriai turi būti pasiruošę priimti inovacijas, nestabdyti mokslo ir verslo pažangos, nekelti bereikalingų įtampų ir baimių.

Konferencijoje pažymėta, kad žemės ūkio srities svarbiausios tyrimo temos yra: efektyvus išteklių naudojimas, tvari bioekonomika, klimato kaita ir prisitaikymas prie pokyčių, demografiniai procesai ir urbanizacijos iššūkiai, mitybos ir sveikatos santykis, šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimas.

Akad. Zenonas Dabkevičius

Kas laukia humanitarikos

Rugsėjo 20 d. buvo surengta LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų (HSM) skyriaus diena Klaipėdos universitete (KU). Renginyje dalyvavo HSM skyriaus pirmininkas Domas Kaunas, akademikai Grasilda Blažienė, Rimvydas Petrauskas, Jūratė Sprindytė, Bonifacas Stundžia, Vladas Žulkus ir LMA prezidento referentė Lyda Milošienė. Bendrame HSM skyriaus ir KU filologų ir istorikų posėdyje buvo pristatyti KU humanitarų padaliniai, Lietuvos mokslų akademija ir diskutuota tema „Kas laukia humanitarikos?“. Renginį įžangos žodžiu pradėjo KU rektorius dr. Artūras Razbadauskas, supažindinęs su humanitarikos būkle universitete ir pastangomis ją stiprinti. Akad. D. Kaunas pristatė LMA istoriją, struktūrą, veiklos kryptis, funkcijas, naujoves (pvz., neseniai įkurtą Jaunąją akademiją).

KU Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto dekanas prof. dr. Rimantas Balsys supažindino su universiteto humanitariniais mokslais ir studijomis. Jo žodžiais, humanitarai niekada taip plačiai negyveno: daugybė leidinių, galimybių plėtoti mokslą, dalyvauti konferencijose. Fakultete vykdomos visų pakopų studijų programos. Pedagogai ir mokslininkai dar sėkmingiau galėtų įgyvendinti savo misiją, jei nebūtų slegiami kalnų ataskaitų, ne visada prasmingų vertintojų vizitų, kuriems išeikvojama daug jėgų ir popieriaus, o naudos maža. Nerimą kelia iki šiol nesutvarkyta publikacijų ir kitos mokslininkų veiklos vertinimo sistema, išankstinis nepasitikėjimas mokslininkais, mažas jaunosios kartos domėjimasis humanitarinėmis studijomis ir mokslu. Tai susiję ir su nedideliais humanitarų atlyginimais, ir su viešąja politika, orientuota į technologines studijas bei mokslus, ir kitomis priežastimis.

KU Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto direktorius dr. Vasilijus Safronovas pristatė institute vykdomą mokslinę veiklą, ypač unikalius Baltijos jūros archeologinius tyrimus. Institutas yra finansuojamas ne tik valstybės, bet ir užsidirba beveik 40 proc. lėšų, turi visų pakopų studentų.

Diskusiją dėl humanitarinių mokslų (HM) dabarties ir ateities pradėjo akad. R. Petrauskas, pristatydamas ką tik paskelbtą „Lietuvos humanitarinių mokslų Raudonąją knygą“ (Vilnius, 2019), kurios vienas tikslų – skatinti svarstymus, ginčus humanitarų ir plačiau mokslininkų bendruomenėse, visuomenėje. Trumpame pranešime pabrėžta HM savaiminė kultūrinė, socialinė ir politinė vertė, kuri iš esmės nebūdinga tiksliesiems mokslams ir kurios nesupranta nemaža dalis politikų. Kitoks yra HM moksliškumas, tad jų publikacijų vertinimas turi skirtis nuo tiksliųjų mokslų publikacijų vertinimo. Šia linkme nemažai padaryta, tačiau dar trūksta sutarimo, kaip adekvačiai kiekybiškai ir ypač kokybiškai įvertinti humanitarų mokslinės kūrybos įvairovę. HM saviti ir sklaidos prasme, – jiems visiškai netinka mokslo populiarinimo terminas. Skiriasi ir HM tarptautiškumas, ypač lituanistikos, Lietuvos HM skydo (lietuvių kalba šiame lauke laikytina tarptautine). Buvo aptarti ir HM infrastruktūros, inovacijų, trūkstamo finansavimo, taikomosios humanitarikos ir galimos HM ekonominės vertės (turizmas ir kt.) klausimai. Diskusijoje, pritardami pagrindinėms pranešėjo mintims, kai ką išryškindami, taip pat ir atkreipdami dėmesį į „… Raudonosios knygos“ silpnąsias puses (pvz., joje kalbama iš esmės tik apie interpretacinius HM, lituanistika suprantama pernelyg plačiai, suprastinta etnologinių studijų ir mokslo prasmė) kalbėjo daktarai R. Balsys, Alma Imbrasienė, Dalia Pakalniškienė, Silva Pocytė, V. Safronovas, akademikai G. Blažienė, J. Sprindytė, B. Stundžia, V. Žulkus.

Akad. Bonifacas Stundžia

LMA skyriaus „Mokslininkų rūmai“ renginiai

Skulptūra Vaižgantui Vytauto Didžiojo bažnyčios šventoriuje Kaune. Aldonos Daučiūnienės nuotr.

<<< Artėjant Juozo Tumo-Vaižganto 150-osioms gimimo metinėms (rugsėjo 20 d.) skyriaus vadovė Aldona Daučiūnienė grupę LMA darbuotojų rugsėjo 19 d. pakvietė aplankyti šio lietuvių literatūros klasiko, tautinio atgimimo darbininko, kunigo, profesoriaus, aprėpusio galybę visuomeninių pareigų, butą-muziejų. Kaune, 1901 metais statytame moderno stiliaus name Aleksoto g. 10, bute Nr. 4, esančiame priešais J. Tumo pagrindinę darbo vietą – Vytauto Didžiojo bažnyčią – muziejus veikia daugiau nei dvi dešimtis metų. Vaižganto gyvenamąją aplinką pavyko atkurti ne tik iš išlikusių fotografijų, bet ir išsaugojus autentiškus baldus, knygas, paveikslus, asmeninius daiktus: stalo kalendorių su paskutiniu įrašu pieštuku, vasarinę skrybėlę, kunigo stulą, išsiuvinėtą rugiagėlėmis ir rugio varpomis. Spintoje kabo Vaižganto sesers žento diplomato Petro Klimo dovanoti kailiniai, kuriuos paskesnis savininkas Antano Kriščiukaičio-Aišbės sūnus gabenosi į JAV. Išlikęs netgi Vaižganto vietoj radijo aparato ir patefono laikytos kanarėlės narvelis. Visa tai ir daug daugiau aprodė ir nuodugniai pasakojo entuziastingas Vaižganto gerbėjas muziejaus direktorius Remigijus Jakulevičius. Jo žodžiais, Vaižganto meilę Lietuvai ir jos žmonėms galime lyginti tik su begaline motinos meile savo kūdikiui, jos pasiaukojamu rūpinimusi vaiko gerove, sveikata ir šviesia ateitimi. Ir ta ateitis jau vėl ateinanti: randasi gausybė jaunų žmonių, tikinčių savo laime Lietuvoje ir pajėgių ją susikurti. Jiems nebereikia skaityti Vaižganto knygos „Ten gera, kur mūsų nėra, arba Neapleiskime Tėvynės!“, parašytos 1911 m. grįžus iš Amerikos, jie puikiai suvokia Vaižganto 1916 m. formuluotus tautos pažangos principus. Direktorius pabrėžė, kad nereikėtų ieškoti Vaižganto tarp mirusiųjų, nes jo dvasia tebesklando tarp mūsų. A. Daučiūnienė papildė direktoriaus pasakojimą gyvu Vaižganto žodžiu, atmintinai skaitydama „Lino darbų pasaką“ iš „Pragiedrulių“, kurdama audžiančios lietuvaitės paveikslą. Linų ir kanapių dievo Vaizgančio vardas ne veltui buvo Lietuvos žmones pažangos idėjomis rišusio, į bendrą audžiamą raštą telkusio, visiems savo šviesos spindulį it vedančią giją teikusio rašytojo slapyvardis.

Mums taip pat netikėtai pasisekė pamatyti, kaip skulptorius Gediminas Piekuras su padėjėjais šalia bažnyčios pabaigė dailinti bronzinį Vaižgantą su jo protinguoju taksu Kauku, dar iki kompozicijos oficialių atidengimo iškilmių, numatytų per Vaižganto gimimo dieną.

Dr. Andrius Bernotas,
LMA Organizacinio skyriaus vadovas

<<< Rugsėjo 23 d. skyrius organizavo „Mokslo žinių dieną“ Nemenčinės Gedimino gimnazijos moksleiviams. VU Medicinos fakulteto profesorius dr. Rimantas Stukas skaitė paskaitą „Pažvelkime į maistą ir mitybą kaip į rizikos sveikatai veiksnį“. Profesorius išaiškino, kokį nepageidaujamą poveikį gali daryti sveikatai vienas ar kitas maisto produktas, jeigu jo vartojama per daug ar netinkamai. Atkreipė dėmesį į mitybos madas ir paaiškino, kokią tai gali sukelti riziką sveikatai. Pateikė mokslu pagrįstų moksleivių maitinimosi rekomendacijų. Paskaitoje paaiškėjo, kad nė vienas moksleivis nėra ragavęs ropės. O ropė – puiki ir labai vertinga daržovė, kuri plačiai buvo vartojama tarpukario Lietuvoje.

Dr. Ramunė Bobinaitė skaito pranešimą „Uogų ir jų šalutinių perdirbimo produktų valorizacija“, kairėje akad. Pranas Viškelis

<<< Rugsėjo 24 d. LMA įvyko Aldonos Ruseckaitės romano „Padai pilni vinių“ sutiktuvės. Renginį vedęs rašytojas, literatūros kritikas akad. Vytautas Martinkus pristatė A. Ruseckaitę kaip žinomą dvidešimties knygų autorę, rašančią ir poezijos knygas, ir knygas apie įžymius Lietuvos žmones: Maironį, Žemaitę ir Mačernį, o dabar apie talentingąją dramatiško likimo poetę Salomėją Nėrį. Romanas „Padai pilni vinių“ yra skirtas poetės 1940 m. birželio 15 d. – 1945 m. liepos 7 d. gyvenimo laikotarpiui. Buvusi Maironio muziejaus direktorė A. Ruseckaitė yra sukaupusi daugybę muziejinių žinių, ji jau senokai domėjosi moterų rašytojų likimais, todėl knyga apie S. Nėrį subrendo natūraliai. Knygos autorė naujai pažvelgė į vieną talentingiausių Lietuvos poezijos kūrėjų, kurią taršė nepalankios istorinės sąlygos ir asmeniniai išgyvenimai. Ką reiškė tuomet būti vienai iš nedaugelio moterų tarp daugybės rašytojų vyrų? Kaip reikėjo išgyventi karo sunkumus su mažu sūneliu, atsidūrus Rusijos pusnynuose, ilgintis Tėvynės, gyventi nežinioje dėl savo šeimos, artimųjų likimo? Visa tai liejosi talentingomis eilėmis į knygelę „Prie didelio kelio“, kurių posmus deklamavo Aldona Daučiūnienė. Jurgio Juozapaičio romansų ciklą „Diemedžiu žydėsiu“ atliko dainininkė Regina Šilinskaitė ir pianistė Eleonora Taškinaitė. Autorė papasakojo, kad iš pradžių neplanavusi šio teksto spausdinti, nes pajudino žymius asmenis, įvykius, įlindo į sudėtingas situacijas. Bet, antra vertus, pagalvojusi: „Kol mes ramiai neišvalysime žaizdų, kol jų neapraišiosime, kol neištarsime garsiai nemalonių tiesų, mūsų praeitis tik pūliuos ir niekada neišgis... Žinoti, pripažinti, nurimti...“ Susitikimo pabaigoje rašytoja atsakė į žiūrovų klausimus ir įrašė autografus gausiam skaitytojų būriui.

<<< Rugsėjo 26 d. LMA mažojoje konferencijų salėje įvyko diskusija „Sveikas maistas“. Pranešimus skaitė Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro Sodininkystės ir daržininkystės instituto mokslininkai: akad. Pranas Viškelis „Inovatyvios vaisių ir daržovių perdirbimo technologijos“, dr. Ramunė Bobinaitė „Uogų ir jų šalutinių perdirbimo produktų valorizacija“. Renginį vedė LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius. Diskusijos tikslas – aptarti biologiškai vertingų inovatyvių augalinių produktų kūrimo kryptis, naujų, neterminių perdirbimo ar apdorojimo technologijų taikymą bei jų plėtotę. Mokslininkai pristatė mokslo naujoves ir siūlymus, kaip spręsti aktualiausias problemas. Viena jų – tai beatliekinių augalininkystės produkcijos perdirbimo technologijų kūrimas. Šalutiniai augalinės produkcijos perdirbimo produktai dažnai yra biologiškai vertingesni, nei įprastiniai iš šių žaliavų pagaminti produktai. Be to, perdirbant šalutinius produktus tausojama gamta, mažinamas nepanaudotų maisto medžiagų ir atliekų kiekis. Diskusijoje taip pat buvo aptartos mokslo siūlomos inovatyvios vaisių ir daržovių perdirbimo technologijos, naujovės kuriant biologiškai aktyvius gaminius. Lankytojai skanavo ir gerai įvertino naujus funkcionaliuosius maisto produktus „Greenz“, liofilizuotas uogas, UAB „Rūta“ saldainius, jogurtą ir kitus skanėstus. Šią diskusiją skyrius organizavo drauge su LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriumi.

Aldona Daučiūnienė,
LMA skyriaus „Mokslininkų rūmai“ vadovė

Trims akademikams – valstybės apdovanojimai

Prezidentė įteikė valstybės apdovanojimus akademikams: Algiui Petrui Piskarskui, Algimantui Grigeliui ir Leonui Valkūnui / Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos nuotraukos / Robertas Dačkus

Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė Liepos 6-osios – Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės dienos proga už nuopelnus Lietuvos Respublikai ir Lietuvos vardo garsinimą pasaulyje įteikė valstybės ordinus ir medalius mūsų šalies ir užsienio valstybių piliečiams.

Ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro kryžiumi apdovanotas Lietuvos lazerių mokslo ir pramonės puoselėtojas akademikas Algis Petras PISKARSKAS. Prezidentė Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžius įteikė jūros geologijos tyrėjui akademikui Algimantui GRIGELIUI ir fotosintezės sistemos tyrėjui akademikui Leonui VALKŪNUI.

Kaip pažymėjo D. Grybauskaitė, mums reikia kuo daugiau tokių žmonių – tikrų piliečių, kuriais drąsiai galime pasikliauti, drauge dirbti ir kurti, siekdami didelių tikslų.

Parengta pagal Prezidentės spaudos tarnybos pranešimą

sveikiname

Liepos 1 d.
Vladui Algirdui Bumeliui – 70

Liepos 12 d.
Mifodijui Sapagovui – 80

Liepos 15 d.
Stenui Nilsonui
(Sten Nilsson) – 75

Rugpjūčio 9 d.
Antanui Praškevičiui – 85

Rugpjūčio 15 d.
Grasildai Blažienei – 70

Rugpjūčio 30 d.
Robertui Nilui Džounsui
(Robert Neil Jones) – 80

Rugsėjo 1 d.
Vytautui (Victor) Klemui – 85

Rugsėjo 6 d.
Edvardui Gudavičiui – 90

Rugsėjo 6 d.
Makoto Asašimai
(Makoto Asashima) – 75

Rugsėjo 12 d.
Marijui Arvydui Šliogeriui – 75

Rugsėjo 21 d.
Šarlotei Friozei Fišer
(Charlotte Froese Fischer) – 90

Lietuvos mokslų akademijos prezidiumas sveikina Akademikus ir linki kuo geriausios sėkmės, sumanymų ir naujų darbų!

LMA Vrublevskių bibliotekoje

<<< 2019-ieji paskelbti Pasaulio lietuvių metais. Ta proga liepos 2 d. pirmą kartą bibliotekoje pristatyta inžinieriaus, totorių kilmės lietuvių išeivijos visuomenės ir politikos veikėjo Juozo Vilčinsko archyvo dalis. Renginyje, skirtame J. Vilčinsko 110-osioms gimimo metinėms, dalyvavo jo sūnus Aleksandras, archyvą bibliotekai iš Jungtinės Karalystės pervežęs ambasadorius Justas Vincas Paleckis. Taip pat prisiminimais dalijosi ir socialdemokratų partijos istorines ištakas apžvelgė prof. Dobilas Kirvelis. Istorikas akad. Egidijus Aleksandravičius pristatė J. Vilčinsko dienoraštį ir rengiamą apie jį leidinį. Susitikimo pradžioje su parodos autorėmis dr. Galina Miškiniene, Vilniaus apskrities totorių bendruomenės pirmininke, ir Rūta Kazlauskiene, LMA Vrublevskių bibliotekos darbuotoja, apžiūrėta mažoji paroda T. Vrublevskio skaitykloje „Juozo Vilčinsko archyvą atvėrus: lietuvių socialdemokratų veikla Vakaruose iki Lietuvos nepriklausomybės“.

<<< Vasaros sezono metu paminėtos net dviejų iškilių mokslininkų, akademikų jubiliejinės sukaktys, palydėtos parodų ir jų pristatymo renginių. Liepos 1 d. – rugpjūčio 12 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje veikė paroda, skirta akademiko Vlado Algirdo Bumelio 70-mečiui. Iškilmingas parodos atidarymas įvyko liepos 3 d. Lankytojams buvo pristatyti akad. V. A. Bumelio gyvenimą ir veiklą iliustruojantys eksponatai iš asmeninės kolekcijos ir gausaus asmeninio archyvo, kuriame ir garbingi apdovanojimai už mokslinių tyrimų pasiekimus ir mokslinę, šviečiamąją bei organizacinę veiklą. Ekspoziciją papildė ką tik išleista knyga „99 + 1 %: akademikas, profesorius Vladas Algirdas Bumelis“.

Rugpjūčio 19 d. – rugsėjo 4 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje veikė LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus, LMA Vrublevskių bibliotekos ir Lietuvių kalbos instituto parengta akademikei Grasildai Blažienei skirta jubiliejinė paroda „Prarastos kalbos beieškant“.

<<< Rugpjūčio 23 d. pasitiktas „Baltijos kelio“ 30-ies metų jubiliejus T. Vrublevskio skaitykloje eksponuota paroda „Baltijos keliui – 30: 1989-ųjų įvykius prisiminus“, kurios dėmesio centre – fotografo Raimondo Malaiškos fotografijų triptikas „Viltis. Tikėjimas. Ryžtas“, autoriaus dovanotas Vrublevskių bibliotekai (parodos rengėja Lina Anušauskienė). Įdomu tai, kad autoriui, į pagalbą pasitelkus socialinius tinklus, pavyko surasti prieš trisdešimt metų darytos fotografijos pagrindinę heroję.

<<< Rugsėjo 11 d. – spalio 4 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje veikė paroda „YIVO archyvo dokumentai

Mokslo festivalio „Erdvėlaivis Žemė“ paskaita „Odos apdirbimo istorija“. LMA Vrublevslių bibliotekos Dokumentų konservavimo ir restauravimo skyriaus vedėja Birutė Giedraitienė su moksleiviais. Vikos Petrikaitės nuotr.

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje“, skirta bibliotekoje saugomo Žydų mokslinių tyrimų instituto fondui pristatyti.

<<< Rugsėjo 11 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje buvo atidaryta paroda „Pasaulio gerumas baltarusių dailininkų akimis“. Joje buvo eksponuojami baltarusių dailininkų darbai iš trijų plenerų, įvykusių 2018–2019 m.: „Art and Vilnius“, „Vilnius baltarusių dailininkų akimis“ ir „Gerumo bangos“. Paveikslai iš Gudų kultūros draugijos Lietuvoje ir Lietuvos gudų visuomeninių organizacijų susivienijimo kolekcijų. Po parodos bibliotekoje rodyti darbai bus parduoti labdaros aukcione, o gautos lėšos skirtos sergantiems vaikams gydyti.

<<< Rugsėjo 12–20 d. bibliotekoje įvyko Mokslo festivalio „Erdvėlaivis Žemė“ renginiai. Bibliotekos erdvėse surengti septyni susitikimai su specialistais, savo sričių profesionalais. Renginiuose dalyvavo įvairių Vilniaus mokyklų moksleiviai.

LMA Vrublevskių bibliotekos
Komunikacijos skyrius

atminimui

Akademikas Eugenijus Ušpuras

1955-07-24 – 2019-10-12

Eidamas 65-uosius metus, staiga mirė žymus energetikos ir termoinžinerijos sričių mokslininkas, buvęs ilgametis Lietuvos energetikos instituto direktorius ir mokslo tarybos pirmininkas, Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys prof. habil. dr. Eugenijus Ušpuras.

Eugenijus Ušpuras gimė 1955 m. liepos 24 d. tremtyje (Irkutsko sritis, Rusija). Šeimai sugrįžus į Lietuvą, 1962–1972 m. mokėsi Naujosios Akmenės 1-ojoje vidurinėje mokykloje, 1972–1977 m. – Vilniaus universiteto Matematikos ir mechanikos fakultete ir įgijo matematiko specialybę. Po studijų 1977–1982 m. vykdė mokslinius tyrimus Mokslų akademijos Fizikinių techninių energetikos problemų institute (dabar – Lietuvos energetikos institutas). 1982–1985 m. studijavo šio instituto

Akademikas Eugenijus Ušpuras

aspirantūroje ir 1986 m. apgynė technikos mokslų kandidato (daktaro) disertaciją, iki 1993 m. dirbo vyresniuoju mokslo darbuotoju. 1998 m. apgynė habilituoto daktaro disertaciją. 2001 m. Jam suteiktas profesoriaus pedagoginis vardas. 2004–2014 m. – Lietuvos energetikos instituto direktorius, buvo Branduolinių įrenginių saugos laboratorijos vadovas, vyriausiasis mokslo darbuotojas.

E. Ušpuras sukūrė branduolinės saugos ir technologijų rizikos analizės mokslinę mokyklą. Jam vadovaujant kartu su Vakarų šalių ekspertais antrajame Ignalinos atominės elektrinės (AE) bloke buvo įdiegta labai svarbi antroji nepriklausoma stabdymo sistema ir pagrįsta šios sistemos atitiktis tarptautiniams branduolinės energetikos standartams. Jam vadovaujant sukurta unikali Ignalinos AE 1-ojo energijos bloko radioaktyvaus kuro pervežimo ir sudeginimo 2-ojo energijos bloko reaktoriuje technologija, ji patentuota kaip išradimas „Kanalinio urano-grafito branduolinio reaktoriaus eksploatacijos būdas“.

Vienas ar su bendraautoriais parašė 9 knygas ir monografijas. Nacionaliniuose ir tarptautiniuose leidiniuose paskelbė per 380 mokslinių publikacijų šiluminės fizikos, branduolio skilimo ir sintezės energetikos bei saugos klausimais. Šia tema skaitė kviestinius pranešimus ir paskaitas daugelio pasaulio šalių universitetuose ir kitose institucijose.

Akademikas – Lietuvos mokslo premijos laureatas (2005), Lietuvos mokslų akademijos A. Žukausko (šiluminė fizika ir energetika) premijos laureatas (2008). Pelnė geriausio pranešimo apdovanojimą tarptautinėje branduolinių reaktorių termohidraulikos konferencijoje (NURETH-16).

Apdovanotas Lietuvos Respublikos Prezidento Atminimo ženklu už asmeninį indėlį prisidedant prie Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai (2013), Kauno miesto II-ojo laipsnio Santakos garbės ženklu (2017), Lietuvos energetikų garbės ženklu (2009), Lietuvos inžinerinės pramonės asociacijos garbės ženklu (2011), Lietuvos pramoninkų konfederacijos aukso ženklu (2012), Lietuvos plaukimo federacijos aukso ženklu (2014).

Laisvalaikio pomėgis – filatelija (Lietuvos pašto istorija ir pašto ženklai). Buvo Lietuvos filatelistų sąjungos pirmininkas, filatelistų sąjungų Jungtinėse Amerijos Valstijose ir Vokietijoje nariu. Už kolekcijas tarptautinėse parodose pelnė daug medalių ir apdovanojimų.

Netekome iškilaus mokslininko, taurios sielos žmogaus, savo tautos patrioto. Nuoširdžiai užjaučiame velionio šeimą, artimuosius ir kartu liūdime.

Lietuvos mokslų akademija

Leidinio redakcinė taryba: J. Banys (pirmininkas), A. Bernotas, Z. Dabkevičius, D. Kaunas, V. Kučinskas, R. Maskoliūnas, V. Nekrošius, R. Šiaučiūnas, L. Valkūnas, G. Žintelis

Leidinį rengė: S. Aukštinaitienė, A. Bagdonavičienė, I. Berulienė, M. Datkūnaitė, A. Daučiūnienė, B. Jaskelevičius, L. Milošienė, E. Narušytė, J. Olechnovičienė

Kalbos redaktorė A. Bagdonavičienė, nuotraukos V. Valuckienės, apipavidalino M. Datkūnaitė

© Lietuvos mokslų akademija
http://lma.lt/

Spausdino UAB „BMK leidykla“
http://bmkleidykla.lt/
Tiražas 160 egz., nemokamai

ISSN 2029-5707